

RASİM VEYSƏL SEYFULLAYEV
Bakı Biznes Universiteti
Magistrant
rasimseyfullayev7@gmail.com
Ünvan: Həsən bəy Zərdabi küç., 88a

KAPITALLAŞAN VƏ KAPITALLAŞMAYAN MƏSRƏFLƏR

Xülasə

Bu məqalədə biz kapitallaşdırılmış və kapitallaşdırılmamış xərclər anlayışlarını və onların maliyyə idarəçiliyində əhəmiyyətini müzakirə etdik. Kapitallaşdırılmış məsrəflər əsas vəsaitlər, tikili və avadanlıqlar və ya tədqiqat və təkmilləşdirmə investisiyaları kimi gələcək iqtisadi səmərələri təmin edən uzunmüddətli aktivlərin əldə edilməsi üçün çəkilən xərclərdir. Bu xərclər balansda aktivlər kimi qeydə alınır və düzgün maliyyə hesabatının verilməsi və şirkətin uzunmüddətli dəyərinin qiymətləndirilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Digər tərəfdən, kapitallaşdırılmamış xərclər müəssisənin çəkdiyi gündəlik əməliyyat xərclərini əhatə edir. Bu xərclər, o cümlədən əmək haqqı, kommunal xidmətlər və reklam xərcləri mənfəət və zərər haqqında hesabatda xərclər kimi qeyd olunur və qısamüddətli gəlirliliyə və pul vəsaitlərinin hərəkətinə birbaşa təsir göstərir. Bu iki növ xərc arasındakı fərqi başa düşmək müəssisələr, investorlar və maliyyə analitikləri üçün çox vacibdir, çünki bu, onlara şirkətin maliyyə sağlamlığını, səmərəliliyini və böyümə potensialını qiymətləndirməyə imkan verir. Kapitallaşdırılmış və kapitallaşdırılmamış xərclərin düzgün təsnifatı və uçota alınması mühasibat uçotu standartlarına riayət etmək və əsaslandırılmış biznes qərarları qəbul etmək üçün vacibdir.

Açar sözlər: kapitallaşan məsrəflər, inventar, əsas vəsait, qısamüddətli və uzunmüddətli aktivlər

Kapitallaşan məsrəflərə şirkətin aktivləri də deyilir. Kapitallaşan məsrəflər qısamüddətli və uzunmüddətli ola bilər. Qısamüddətli aktivlərə şirkətin inventarını, uzunmüddətliyə isə əsas vəsaitlərini misal göstərmək olar. Əsas vəsaitlərə misal olaraq torpaq, binalar, maşın və avadanlıqlar və klub evi mebelləri kimi mebellər göstərilə bilər.

Xərcləri kapitallaşdırarkən şirkət mühasibat uçotunun uyğunluğu prinsipinə əməl edir. Uyğunlaşma prinsipi xərcləri əlaqəli gəlirlərlə eyni dövrdə qeyd etməyə çalışır. Başqa sözlə desək, məqsəd ilkin xərclərin yerinə

yeterliyi vaxtdan fərqli olaraq, aktivin dəyərini onun istifadə edildiyi dövrlərlə uyğunlaşdırmaq və buna görə də gəlir əldə etməkdir.

Uzunmüddətli aktivlər faydalı ömrü boyu gəlir gətirəcək. Buna görə də, onların dəyəri uzun müddət ərzində amortizasiya edilməlidir. Qısamüddətli aktivlərdə isə köhnəmə prinsipindən istifadə oluna bilər hansı ki bu da aktivin dəyərini azaldır. Məsələn, hansısa inventar anbarda yaranan nəmlik nəticəsində köhnəmə və yaxud istifadəyə yararsız ola bilər. Bu halda şirkət həmin inventarın dəyərini düzgün şəkildə mühasibat uçotunda göstərməlidir. Əks halda bu, şirkətin qeyri-düzgün formada aktivlərini daha artıq, xərclərini isə daha az göstərməyinə gətirib çıxara bilər (Saleh Məmmədov, M.Sadiqov – Maliyyə dərsləri, səh., 55).

Kapitalaşan məsrəflərə misal olaraq anbarın tikintisini göstərə bilərik. Anbarın tikintisi zamanı çəkilən məsrəflər dərhal xərclənmir. Anbarın tikintisi ilə bağlı məsrəflər, o cümlədən əmək məsrəfləri və maliyyələşdirmə xərcləri balansda olan əsas vəsaitin balans dəyərinə əlavə edilə bilər. Bu kapitalaşdırılmış məsrəflər gələcəkdə zavoddan əldə edilən gəlirlər də tanındıqda amortizasiya hesabına xərclənəcək.

Qəhvə qovurma zavodunu nümunə götürək. Obyektin tikintisi və istismarı ilə bağlı mümkün xərclərdən bəzilərinə obyektin biznesin xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırılması, qovurma və qablaşdırma avadanlığının alınması və avadanlıqların quraşdırılması daxildir. Maşın və avadanlıqdan əlavə, şirkət qızartmaq üçün yaşıl qəhvə almalı və o, həm də qəhvəni qovurmaq və satmaq üçün işçilərinə pul ödəməli olacaq. Digər xərclərə onların məhsullarının marketinqi və reklamı, satışı, paylaşması və s. daxildir.

Yüksək dəyerdə olan məsrəflər kapitalaşdırıldıqda, xərclər bir neçə dövr ərzində effektiv şəkildə tənzimlənir. Bu, şirkətə hər hansı bir dövrdə bahalı əmlak, obyekt və ya avadanlığın alınması nəticəsində yaranan xərclərdə böyük sıçrayışlar göstərməməyə imkan verir. Şirkət ilkin olaraq bütün xərclər çıxarıldığı təqdirdə əldə edəcəyindən daha yüksək mənfəət göstərəcək. Amma bu həm də o deməkdir ki, o, başlanğıcda daha çox vergi ödəməli olacaq (Müslümov S.Y., Kazımov R.N. – Maliyyə təhlili, səh., 78).

Qeyri-kapital məsrəflərinə ümumi texniki xidmət, kommunal xidmətlər, idarəetmə haqları və sığorta kimi adətən əməliyyat büdcəsində olan bahalı məbləğlər daxildir. Bu cür xərclərə dövr xərcləri də deyilir, çünki onlar adətən aylıq və ya bir ildən az müddətə müavinət verirlər. Boya və əmlaka edilən xırda təmirlər, çəkildiyi zaman xərclənməli olan əsaslı olmayan xərclər hesab edilir. Kapitalın təkmilləşdirilməsi əsas vəsaiti təkmilləşdirmənin əsas vəsait kimi qeyd oluna biləcəyi dərəcədə artıran böyük xərçdir. Əsas vəsait kimi kapitallaşmaq üçün təkmilləşdirmənin ən azı

bir il çəkməsi gözlənilməlidir. İnkişaf aşağıdakı kateqoriyalardan birinə aid edilməlidir:

- Aktivin ömrünü uzadır
- Aktivin ümumi dəyərini artırır

Əgər xərc bu meyarlardan heç birinə cavab vermirsə, o, təmir və ya texniki xidmət xərcləri kimi təsnif edilir.

Biznes həm birbaşa xərcləri, həm də dolay xərcləri kapitallaşdırma bilər. Kapitallaşdırma satışdan əvvəlki mərhələni əhatə etdiyi üçün, o, həmçinin biznesin saxladığı inventarları da əhatə edir. Kapitallaşdırma müəssisəyə inventarla bağlı xərclərin hesabatını qısa müddətdə gecikdirməyə imkan verir. Beləliklə, bu proses onun xalis gəlirini artırmaqla biznesə fayda verə bilər.

Yanlış inventar qeydləri saxta və qeyri-qanuni kapitallaşma iddialarına səbəb ola biləcəyi üçün bütün müəssisələrdən bütün inventarların müasir qeydlərini aparması tələb olunur. Müəssisə bir məhsul satarkən, məhsulun istehsalına daxil olan kapitallaşdırılmış xərcləri qeyd etməlidir. Alternativ olaraq, mövcud olmayan artıq inventar iddiası da şirkətin əslində olduğundan daha gəlirli görünməsinə səbəb ola bilər (S.M. Səbzəliyev – Mühasibat (Maliyyə) hesabatı, səh., 49).

Müəssisələrin anlamalı olduğu başqa bir kapitallaşma aspekti, kapitallaşma üçün inventar düzəlişlərinin hər bir halda xarakteri ilə bağlıdır. Müəssisələr bu dəyişikliklərdən xəbərdar olmalıdırlar ki, onlara müvafiq qaydada riayət etsinlər. Bu dəyişikliklər tez-tez müəssisələrdən bəzi inventarları kapitallaşdırıldıqdan kapitallaşdırılmayana və ya əksinə tənzimləmələrini tələb edir.

İnventar biznes tərəfindən satış üçün saxlanılan aktivdir və müəssisənin ümumi kapitalına töhfə verir. İnventarınıza nəzarət biznesin maliyyəsini idarə etməyin vacib aspektidir. İnventar mühasibat uçotu qeydlərindəki həddən artıq qeydlər biznesinizin nəticələrinə və vergi öhdəliyinə təsir edəcək maliyyə nəticələrinə səbəb olacaqdır.

Bütün müəssisələr bağlanan inventarların həddən artıq qiymətləndirilməsi ehtimalını minimuma endirmək üçün mexanizmlərdən qaçmalı və tətbiq etməlidirlər.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Saleh Məmmədov, M.Sadiqov – Maliyyə dərsləri
2. Müslümov S.Y., Kazımov R.N. – Maliyyə təhlili
3. S.M. Səbzəliyev – Mühasibat (Maliyyə) hesabatı

Rasim V. Seyfullayev

Capitalized and non-capitalized expenditures Summary

In this article, we have discussed the concepts of capitalized and non-capitalized expenditures and their significance in financial management. Capitalized expenditures are expenses incurred to acquire long-term assets that provide future economic benefits, such as property, plant, and equipment or research and development investments. These expenditures are recorded as assets on the balance sheet and are crucial for accurate financial reporting and assessing the long-term value of a company.

On the other hand, non-capitalized expenditures encompass the day-to-day operational costs incurred by a business. These expenses, including salaries, utilities, and advertising expenses, are recorded as expenses on the income statement and directly impact short-term profitability and cash flow. Understanding the distinction between these two types of expenditures is vital for businesses, investors, and financial analysts, as it enables them to evaluate the financial health, efficiency, and growth potential of a company. Proper classification and accounting treatment of capitalized and non-capitalized expenditures are essential for complying with accounting standards and making informed business decisions.

Keywords: capitalized costs, inventory, fixed assets, short-term and long-term assets

Расим В. Сейфуллаев

Капитализированные и некапитализированные расходы Резюме

В этой статье мы обсудили понятия капитализированных и некапитализированных расходов и их значение в финансовом менеджменте. Капитализированные затраты — это расходы, понесенные для приобретения долгосрочных активов, которые обеспечивают будущие экономические выгоды, таких как основные средства, заводы и оборудование или инвестиции в исследования и разработки. Эти расходы отражаются как активы в балансе и имеют решающее значение для точной финансовой отчетности и оценки долгосрочной стоимости компании.

С другой стороны, некапитализированные расходы охватывают повседневные операционные расходы, понесенные бизнесом. Эти расходы, включая заработную плату, коммунальные услуги и расходы на рекламу, отражаются как расходы в отчете о прибылях и убытках и напрямую влияют на краткосрочную прибыльность и движение денежных средств. Понимание различий между этими двумя типами расходов жизненно важно для предприятий, инвесторов и финансовых аналитиков, поскольку позволяет им оценивать финансовое состояние, эффективность и потенциал роста компании. Надлежащая классификация и порядок учета капитализированных и некапитализированных расходов необходимы для соблюдения стандартов бухгалтерского учета и принятия обоснованных деловых решений.

Ключевые слова: капитализированные затраты, товарно-материальные запасы, основные средства, краткосрочные и долгосрочные активы

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 06.10.2022

Çapa qəbul olunma tarixi: 10.06.2023

Elmi rəhbər: i.ü.f.d., R. C. Cavadov

tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur